

aquest grup lèxic, amb algun canvi de sufix o formació regressiva: *bède* en alguns dialectes francesos amb el sentit de 'ventre bombat', el fr. pop. *bedon* id., i 'tambor' en el S. XIV, i, amb terminació més etimològica, *bedaine* «vase à panser». Donada l'existència d'aquestes formes regressives i de la variant oc. ant. *beana*, cal sospitar que el fr. ant. *cuir d'abeie* o *abaie*, que designava un cuir de bona qualitat o les sabates que s'hi fan (*cueros de abadía*, com a cosa de França, en el castellà López de Ayala, S. XIV) vingui també d'ací, per més que interpretat com si fos 'abadia' per una etimologia popular, que va trobar crèdit en la nota de Tilander (*Rom.* LXIII, 289-291), assegurant-nos que eren cuiros adobats pels monjos per fer-ne sabates. No convenç aquesta història, i menys es podria pendre com a base per a un mot fabricat CORIA *ABBATANA (de ABBATEM), com a base de *badana*; també és, almenys en gran part, gratuïta la hipòtesi d'un «radical expressiu» *bed-* 'vaca' (d'on 'ventre de vaca, ventre rodanxó') que pren Sainéan com a base.

BADAR, tr. i intr. 'obrir (la boca, els ulls)', 'abstreure's', 'encantar-se mirant alguna cosa', 'tenir l'atenció distreta', 'guaitar'; 'obrir-se una cosa (la porta, etc.; una flor com la del magraner)', 'formar-se una fenedura, una clivella'. Mot comú a l'italià, a l'occità i al francès (*bayer*), tots ells amb sentits semblants i afins, i provinents del llatí vulgar BATARE, d'origen onomatopèic.¹ □ 1.ª doc.: Lull, *Blanquerna*, ca. 1284.

Batare sembla haver-se format sobre *bat* o *ba*, so que es fa quan s'obre la boca en expressió de sorpresa o admiració, o quan un badalla;² *batare* degué tenir des del principi els dos sentits d'"obrir la boca" i 'badallar', i en efecte en aquest darrer sentit està documentat en alguns glossaris llatins antics;³ i en els dos sentits ha seguit en occità ant. (Raynouard, II, 166) i fins i tot en provençal modern (*TdF* I, 205, s. v. *bada*), però tant en aquesta llengua com en les altres romàniques esmentades, incloent-hi el català, la idea de 'badallar' ha estat expressada per BATAULARE (derivat de BATARE), veg. *BADALLAR*.

El sentit de 'mirar amb atenció absorta' o simplement 'mirar amb atenció' és evident en el primer exemple que tenim: «gran re d'hòmens que *badaven* un home qui era negat en l'aygua» (*Blanquerna* II, 208.3); i també en aquest passatge de *Curial*: «Entrat adonchs Curial en casa del marquès... mès-se avant entre-ls cavallers e nobles hòmens e *badant* mirava'ls en la cara sperant si algun d'ells li parlaria» (I, 22); en un text de 1439 apareix *badar joc* 'contemplar un joc que juguen d'altres' (*InuLC*) i *badar* és molt corrent en el llenguatge antic com a 'guaitar'.⁴ Però el sentit d'"obrir(-se) una cosa" també és antic: «L'altre donà a Tirant en mig de la cuxa, que un gran pam *badava* la coltellada» (cap. 59).

DERIV.: *Badall* 'obertura incompleta', 'entrepà, sandvitx' (*DFa.*); com 'escltxa' és corrent al País Valencià sobretot referint-se a l'obertura de les penyes

i roques, significant 'trenc, afrau, tallat', i forma part de noms de la toponímia menor: el *Badall* del Pinyonet (Beniatjar), del Gat (Alcanalí), del Saboner (Orba), etc.; la Font del *Badall* (vall de Tagarina), la Solana del *Badall* (Gandia), etc. Registrem també *Batai Bernat* (a Alcúdia), en què la -i- sembla indicar antiguitat mossàrab (cf. el nom tan conegut *Cavall Bernat*); *badall* molt probablement deriva del llatí vulgar BATAULUM, però no és impossible que sigui un postverbal de *badar* amb el sufix -all que veiem en *espantall*, *abrigall*, etc. (Cf. també *badall* a l'article *BADALLAR*); *badalló* 'badall petit' documentat de l'escriptor J. Pons i Massaveu, i en el sentit de 'mos de la brida' en un doc. de 1783; *esbadellar*, veg. *BADALLAR*. *Badallat*, -da, adj.: 'badat, obert' (Camp de Tarrag., Val.).

Bada 'guaita, sentinella': és corrent en textos antics la loc. *fer o tenir la bada* 'vigilar': significa 'escltxa' a la zona de Maestrat-Tortosa; *badada* 'acció de badar'; *badador* 'mirador'; *badadura* 'escltxa'; *badadís* adj.; *badat* 'avenc' al Masroig i Marçà (Priorat).

Badoc 'el qui bada', 'ximplet', 'distret', documentat ja en Ausiàs Marc (poema cx) i en oc. ant. (*PSW* I, 118); format de *badar* amb el sufix -oc, que sembla ser pre-romà, potser cèltic (més dades sobre aquest sufix i d'altres de semblants en Rohlf's, *RLiR* VII, 156, i en *DCEC* I, 382: *ballico*; i JCoromines, *Top. Hesp.* II, 111; cf. altres formacions amb -oc: *bajoc* de *baja* 'nici, ximble', *bajoca* 'tavella', *esterloc*, var. d'*esternoc* 'branquet', i *badoloc*, veg. més avall).

Acollim escèpticament la identificació admesa per *AlcM* (II, §§ 2, 3, 6) de *badoc* nom de la flor del magraner i de la carabassera (a Mall. 'poncella') amb l'adjectiu *badoc*, de la qual no dóna cap prova semàntica, majorment existint en el Migjorn valencià la variant *albadoc* (Castalla?, Enric Valor), essent aquest substantiu *badoc* un mot predominantment valencià, mallorquí i del Migjorn del Principat, ço que semblaria orientar-nos cap a un arabisme (o almenys un mosarabisme), potser derivat del romànic *badar* però amb sufixació mossàrab, que igual podria ser -ŪCUS; passat que sigui un derivat d'ALBUS puix que *albar* i *albana* designen varietats de magrana ben conegudes.

Badocar 'fer de badoc', 'obrir-se una flor'; *embadocar* 'fer badar (algú)' (-ar-se «ensimismarse, extasiarse» eiv. PzCbr.); *embadocament*, *embadocador*, *embaducat*; *badoquera* 'canya llarga oberta a un extrem per collir les fruites madures'; *badoqueria*, *badoquejar*.

Badaluc 'badoc, ximble', documentat en oc. antic (*DCEC* I, 367.43); 'forat o un accident semblant dins la terra' (doc. a Migjorn, Menorca, i com a topònim a Torre del Comte, en el Matarranya); la var. *badaloc* (en Coromines, *Silèn*, cap. 16); *badalot* de l'escala

(*DFa.*).⁵ *Badiu*, sembla haver-se usat com a adj. significant 'obert' segons un text antic citat per *AlcM*; avui és viu com a 'eixida d'una casa, sense coberta'; tenint en compte les formacions amb -iu en català com *regadiu*, de *regar*, *ombradiu* d'*ombra*, etc., que tenen